

DZIAŁALNOŚĆ STOWARZYSZENIA „TRATWA”

W OLSZTYNIE, GMINIE ORNETA I DŹWIERZUTY

Studium Przypadku

Maria Arabasz

1. Metody animacyjne Stowarzyszenia „Tratwa”

Niniejsze studium przypadku opisuje praktyki kulturowe Stowarzyszenia „Tratwa”, których cechą jest mobilizowanie potencjału kulturowego, pomijanego przez instytucjonalny mainstream. Analizie poddane zostały konkretne działania prowadzone w środowisku miejskim – w Olsztynie oraz wiejskim – w gminie Orneta i Dźwierzuty przez Ryszarda i Wioletę Michalskich i ich współpracowników - animatorów Stowarzyszenia „Tratwa” oraz Centrum Edukacji i Inicjatyw Kulturalnych w Olsztynie. Działania te stanowią element ewoluującego przez wiele lat procesu pracy realizowanego m.in. w tych środowiskach, dlatego też warto przyrzeć się im w szerszym kontekście stosowanych mechanizmów i narzędzi animacji kulturowej oraz ich dotychczasowym efektem.

Stowarzyszenie „Tratwa” zostało założone w 1995 roku i wyłoniło się z programu pod tą samą nazwą, prowadzonego w Regionalnym Ośrodku Kultury w Olsztynie (obecnie – CEiIK). Działalność organizacji przeszła od tego czasu długą ewolucję, od działań z młodzieżą, głównie subkulturową, i przedsięwzięć artystycznych do edukacji i pogłębionej animacji kulturowej lokalnych środowisk. Jednak przez cały ten okres w centrum zainteresowania „Tratwy” znajdowały się wszelkiego rodzaju mniejszości kulturowe, wykluczone z głównego nurtu społeczno-kulturowego, często o słabej pozycji socjo – ekonomicznej, spychane na margines. Główną inspiracją działań Stowarzyszenia jest szczególnie charakter regionu Warmii i Mazur, jako miejsca „wiecznych początków”, wielokulturowości, niezakorzenia i niskiego kapitału społecznego, wynikających z powojennej historii przesiedleńczej tych terenów oraz gwałtownych przemian po 1989 r. Misją Stowarzyszenia jest odbudowywanie i wzmacnianie podmiotowości tych wielokulturowych środowisk lokalnych poprzez poszukiwanie ich potencjałów jako źródeł siły społecznej, sprzyjającej budowaniu ich gotowości do procesu wymiany tych zasobów w nowej jakości relacjach społecznych, a tym samym wzrostowi kapitału społecznego. Taki sposób definiowania animacji kulturowej sprzeciwia się przekonaniu o konieczności edukowania w zakresie tzw. kultury wysokiej, narzucania dominujących, wielkomiejskich

standardów oraz zjawisku klientelizmu w kulturze. Według Ryszarda Michalskiego poszanowanie i wzmacnianie podmiotowości partnerów oraz zasada wzajemności powinny być podstawą myślenia o aktywności kulturowej, gdyż w innym przypadku mamy do czynienia z przemocą symboliczną. Istotą jest relacja równowartościowych partnerów, a nie relacja usługodawca– usługobiorca, która w kulturze niweluje szansę na wymianę potencjałów, a tym samym na pojawienie się efektu synergii. Takie podejście lidera „Tratwy” jest w dużej mierze inspirowane tradycją kontrkultury – myśli i praktyki Jerzego Grotowskiego i Odin Teatret. Szczególną inspiracją była dla niego tradycyjna metoda pracy ze społecznościami w oparciu o potencjał różnic – metodą barteru kulturowego¹.

Stowarzyszenie w swojej współpracy ze środowiskami lokalnymi koncentruje się na poszukiwaniu i wzmacnianiu ich własnych zasobów kulturowych, przywracających im poczucie godności i wiary we własne siły. Według Ryszarda Michalskiego jest to pierwszy i konieczny warunek zaistnienia procesu odbudowywania ich zdolności do podmiotowego współdziałania. W ostatnich latach „Tratwa” realizowała w środowiskach wiejskich cykl projektów opartych na pracy z indywidualną pamięcią biograficzną trudnej historii kulturowej, w tym przepracowywaniem trudnych wspomnień dotyczących wzajemnych krzywd obecnych wśród ludzi zamieszkujących Warmię i Mazury (m.in. projekty „Złoty Piasek”, „Ogniwa”). Tratwa uznała, że najważniejszym, najbardziej potencjalnym w perspektywie budowy kapitału społecznego zasobem kulturowym Warmii i Mazur jest niezwykle zróżnicowana, wielowymiarowa i na swój sposób unikalna pamięć przeszłości jej obecnych mieszkańców. Pamięć odbudowywana była w kilku wymiarach: indywidualnym (wywiady dotyczące osobistych historii), lokalnym (wspólne rozmowy o przeszłości, specyficzne muzea pamięci, wspólne gromadzenie pamiątek, wydarzenia wykorzystujące zgromadzone artefakty i na nowo odkryte miejsca, wspomnienia czy tradycje) oraz ponadlokalnym (publikacje, filmy, strony internetowe). Celem tych przedsięwzięć nie było kolekcjonowanie opowieści biograficznych, czy „terapia” traum i uprzedzeń wynikających z historycznej przeszłości, ale to, by te osobiste wspomnienia przekładały się na budowanie więzi międzyludzkich i wspólnoty. Pozwalało to na tworzenie, uwspólnianie i upublicznianie lokalnej mitologii kulturowej, a co za tym idzie – budowanie symbolicznych relacji - najpierw wewnątrz wspólnoty, a następnie z innymi potencjalnymi partnerami i sojusznikami w zewnętrznych środowiskach.

---

¹ Dworakowska Z. (red.), *Tysiąc i jedna noc. Związki Odin Teatret z Polską*, Wrocław 2014

Najistotniejsze było to, aby odkrywane zasoby miały zdolność mobilizowania uwagi i energii oraz wyzwalania chęci współdziałania. Według Ryszarda Michalskiego nie trzeba ich szukać tylko w kulturowej przeszłości, zabytkach, czy sztuce. Bardziej potencjalne i mniej konfliktogenne znaleźć można w naturalnym środowisku, lokalnych anegdotach, pamięci miejsc, czy w codziennych praktykach mieszkańców. Zasada działania bazującego na potencjale lokalnej społeczności oznacza przy tym opieranie się na pomysłach wytworzonych w trakcie wspólnych spotkań, a nie gotowych scenariuszach działań i wyobrażeniach animatorów. Bardzo istotne jest przy tym zadbanie o kontekst nawiązywania relacji ze społecznościami. Według lidera „Tratwy” nie zapewnią go ani plakaty, ani oficjalne ogłoszenia, często pojawiające się przy pracy projektowej. Przełamanie barier następowało zwykle poprzez rozpoczęcie indywidualnej pracy z poszczególnymi osobami, a potem dopiero organizowanie spotkań w szerszym gronie i poszukiwanie czegoś wspólnego. Duże znaczenie miała tu także postawa samych animatorów, ich osobiste zaangażowanie, otwartość i ciekawość obszarów, nad którymi pracują oraz dbałość o nawiązane relacje. Pozwalało to na zbudowanie otwartości i autentycznych relacji opartych na zaufaniu, co miało bardzo duże znaczenie w tworzeniu kolejnych wspólnych działań. Ogólne metody pracy „Tratwy” z pamięcią oraz ich efekty zawierają raporty z przeprowadzonych [badań](#) i [publikacje](#) Stowarzyszenia.

Kontynuacją opisanego cyklu projektów było opracowanie „Encyklopedii Ogniw” oraz [„Atlasu Miejsc Niezwykłych Warmii i Mazur”](#), zawierających zbiory i mapy zidentyfikowanych zasobów lokalnych, ze szczególnym uwzględnieniem zasobów symbolicznych. W 2012 roku Stowarzyszenie zrealizowało projekt „Akademia Ogniw”, którego celem z kolei było przygotowanie liderów lokalnych do kontynuowania pracy animacyjnej oraz wsparcie procesu tworzenia trwałych sieci działających w środowiskach. Według Ryszarda Michalskiego jest to kolejny warunek podtrzymywania procesu wzmacniania podmiotowości i kapitału kulturowego społeczności lokalnych.

Potwierdzeniem, a zarazem dookreśleniem intuicyjnych kierunków działalności „Tratwy” była diagnoza stanu kultury na Warmii i Mazurach zrealizowana w 2012 roku przez zespół pod kierunkiem prof. dr. hab. Barbary Fatygi. Prace zapoczątkowane przez proces tworzenia diagnozy są kontynuowane przez „Tratwę” w formie upowszechniania jej rezultatów i poddawania jej rekomendacji debacie publicznej oraz w formie praktycznego wypracowywania na jej bazie innowacyjnych praktyk kulturowych w środowiskach lokalnych skierowanych na wzmacnianie ich kapitału społecznego. Obecnie głównym obszarem

działalności Stowarzyszenia jest realizacja oraz jednoczesna weryfikacja następujących założeń metodologicznych takich praktyk, uwzględniających specyficzne uwarunkowania kulturowe i społeczne Warmii i Mazur:

- identyfikacja zasobów kulturowych społeczności lokalnych,
- animowanie uspołeczniających procesów pracy nad zasobami lokalnymi oraz tworzenie takich form ich prezentowania, by stawały się medium kontaktu i współdziałania, zarówno wewnątrz wspólnoty, jak i z zewnętrznymi partnerami społecznymi;
- tworzenie zewnętrznych wzmocnień dla nowych form aktywności lokalnej poprzez sieciowanie ich w trzech wymiarach: wewnątrz gminy (liderzy poszczególnych wsi), z artystami, animatorami, ekspertami, instytucjami (CEiIK) oraz z publicznymi funkcjonariuszami gminy, pracownikami JST. Szczególnie istotne wydaje się być tu sieciowanie poszczególnych wsi, które wzmacnia zaangażowanie mieszkańców oraz proces równoległej wymiany zasobów. Jest to także metoda wzmocniania lokalnych liderów i grup aktywnych. Zamknięci wewnątrz małej społeczności wiejskiej nie otrzymują zwykle odpowiedniego wsparcia. W efekcie ich aktywność często przedwcześnie gaśnie. Sieć kilku wsi tworzy alternatywny system wzmocnienia, wymiany zasobów i utrwalania motywacji.

Powyższe założenia stały się m.in. podstawą działań „Tratwy” w Olsztynie (realizacja działań zakończona), gminie Orneta oraz w gminie Dźwierzuty (działania w trakcie realizacji).

Na koniec warto zauważyć, że bardzo istotnym wzmocnieniem opisanej działalności w poszczególnych środowiskach lokalnych jest możliwość utrzymywania ciągłości, systematyczności i stabilności procesu pracy, co ma duże znaczenie jeśli chodzi o podtrzymywanie potencjału energetycznego w społecznościach do dalszych działań, wpływającego na długofalowy proces budowania ich poczucia wspólnoty. Miejscowości, które uczestniczyły już w którychś z działań „Tratwy” i/lub CEiIK-u reagują często inaczej niż te, z którymi dotychczas nie [współpracowano](#). Ciągłość i systematyczność „Tratwy” jest możliwa głównie dzięki ścisłemu związkowi Stowarzyszenia „Tratwa” z instytucją kultury, jaką jest Centrum Edukacji i Inicjatyw Kulturalnych w Olsztynie (Ryszard i Wioletta Michalscy pracują w obu z nich). Wiele z działań, również powyżej opisanych, jest prowadzonych przez te dwa podmioty równolegle. Jak mówi Ryszard Michalski: *„to idzie dwutorowo i się wspiera, to jest sojusz programowy”*. Ma to szczególne znaczenie nie tylko w kontekście zdobywania funduszy dla utrzymania ciągłości działań w danych środowiskach,

ale również w kontekście trwałości i stabilizacji realizujących się procesów społecznych: „Ogólny podział jest taki, że w CEiIKu bardziej pracujemy z rzeczami strukturalnymi, to znaczy na poziomie strategii, diagnoz, tworzenia sieci instytucjonalnej, a *Tratwa* jest laboratorium metod, Stowarzyszeniem wariatów i oszołomów, czyli wolnych, nieskrępowanych, którzy mogą brykać i eksperymentować.” . Dodatkowo duet „*Tratwa*” - CEiIK jest bardzo silnie usieciowiony. Współpracuje z co najmniej kilkudziesięcioma różnymi lokalnymi podmiotami z całego województwa (animatorami, NGO-sami, społecznikami, burmistrzami, osobami prywatnymi), ale także z ekspertami z większych polskich miast i ośrodków badawczych (m.in. Uniwersytet Warszawski, Collegium Civitas z Warszawy). W samym Olsztynie Stowarzyszenie efektywnie współpracuje z władzami wojewódzkimi, a słabiej – z miejskimi. Te ostatnie wykazują się mniejszą chęcią kooperacji, o czym będzie jeszcze mowa w niniejszym raporcie. Ścisła współpraca „*Tratwy*” z CEiIK-iem i prowadzenie obecnie działań głównie poza Olsztynem sprawiają, że Stowarzyszenie pozostaje w polu uwagi wojewódzkiej, a nie miejskiej. Jest to przede wszystkim spowodowane z jednej strony faktem, że CEiIK jest instytucją marszałkowską i jego podstawowym obszarem działania jest region, a z drugiej, tym, że obie instytucje świadomie wybierają działania w obszarach deficytów społecznych i kulturowych, które ze znacznie większym nasileniem występują w wiejskich częściach województwa. Istotna wydaje się w tym miejscu bardzo dobra relacja i współpraca organizacji z Departamentem Kultury Urzędu Marszałkowskiego w Olsztynie, który wykazuje się dużą refleksyjnością dotyczącą projektów kulturowych, która w znacznej części pokrywa się z założeniami samej „*Tratwy*”, a co najważniejsze deklaruje chęć podtrzymywania współpracy w realizacji rekomendacji wynikających z diagnozy kultury województwa.²

Jednak pomimo silnych zasobów i usieciowienia „*Tratwa*” w swojej działalności spotyka się z barierami i problemami związanymi ze sposobami działania władz lokalnych, które nie są charakterystyczne tylko dla Warmii i Mazur³. Jedną z takich barier jest nastawienie władz na działania spektakularne i promocyjne, a przy tym powodujące jak największą frekwencję, czyli takie jak festyny, czy imprezy okolicznościowe. Poza tym wykazują większą otwartość na działania służące promocji miejscowości i turystyce, niż na te

---

² Krajewski M., Schmidt F., *Animacja/Edukacja. Możliwości i ograniczenia edukacji i animacji kulturowej w Polsce*, Małopolski Instytut Kultury, Kraków – Poznań, 2014 (materiał nieopublikowany, archiwum Stowarzyszenia „*Tratwa*”)

³ *Ibidem*.

angażujące społeczność lokalną i wspierające lokalną kulturę i jej zasoby. „Praktykowanie kultury przez samorzady tworzy kulturę *eventu* dla turystów i dla zaspokojenia potrzeb lokalnej władzy (oraz swoisty kult wydarzeń), z zaniedbaniem pracy ciągłej w społeczności lokalnej”⁴. Bardzo często też gminy inwestują w samą infrastrukturę, któremu nie towarzyszy praca nad budowaniem potencjału do jej zagospodarowania. Brakuje też merytorycznych i przejrzystych kryteriów przydzielania środków dla lokalnych animatorów i NGO – sów, a przy tym również konsultacji z tymi lokalnymi aktorami, które wzmocniłyby ich przekonanie o realnym wpływie na działania kulturalne w gminie.

2. Praktyki kulturowe „Tratwy” w środowiskach lokalnych

Wszystkie niżej opisane projekty CEiK-u we współpracy ze Stowarzyszeniem „Tratwa” są finansowane przez Departament Kultury Urzędu Marszałkowskiego w Olsztynie w ramach specjalnych dotacji na współpracę NGO, przyznawanych od 2012 roku.

Olsztyn – Kasa na Kulturę

W 2013 roku w Olsztynie CEiK i Stowarzyszenie „Tratwa” realizowały wspólnie działania oparte na idei budżetu partycypacyjnego. Duży wpływ na decyzję CEiK-u, by swoje działania skoncentrować w Olsztynie miało pojawienie się ruchu [Obywateli Kultury Olsztyna](#) i wraz z tym szansy na uspołecznienie procesu kreowania lokalnej polityki kulturalnej przez szerokie kręgi społeczne. Budżet partycypacyjny miał pełnić rolę narzędzia wspierającego tego rodzaju zjawiska społeczne.

Do konsultacji społecznych nad ustaleniem budżetu, zaproszeni zostali liderzy środowisk kulturotwórczych miasta, głównie grup nieformalnych. Zaproszenia były zamieszczane głównie na stronie internetowej CEiK-u, facebooku „Tratwy” oraz wysyłane mailowo do konkretnych osób. Na początku roku odbył się cykl [spotkań warsztatowych](#), w trakcie których określone zostały priorytety działań na rzecz uspołecznienia systemu

---

⁴ Fatyga B., Dudkiewicz M., Tomanek P., Michalski R. *Kultura pod chmurnym niebem. Dynamiczna diagnoza stanu kultury województwa warmińsko-mazurskiego*, Olsztyn – Warszawa 2012 (s.146).

kultury miasta oraz, jako działanie inicjujące, zasady wykorzystania budżetu partycypacyjnego na przedsięwzięcia kulturalne w drodze konkursu grantowego. W spotkaniach łącznie wzięło udział ok. 80 osób.

W trakcie spotkań konsultacyjnych zdecydowano, że priorytetem w Olsztynie jest stworzenie systemu wspierania pozainstytucjonalnej aktywności kulturowej, a szczególnie takiej, która dzieje się w przestrzeni nie kojarzonej tradycyjnie z tzw. kulturą. Jako najlepszą metodę wybrano konkurs mini-grantów, ale zrealizowany według procedury odmiennej niż ta, która jest stosowana w mieście dla NGO. W związku z tym ważnym elementem regulaminu konkursu było określenie w nim możliwości ubiegania się o dofinansowanie także przez osoby indywidualne i grupy nieformalne, które uzyskiwałyby formalne wsparcie instytucji lub organizacji. [Zasady konkursu](#) zostały całkowicie wypracowane w drodze opisanych wyżej konsultacji społecznych. Konkurs został ogłoszony 15.VII.2013 roku, a jego rozstrzygnięcie nastąpiło w dniu 12. IX. 2013. Z trzydziestu nadesłanych projektów zespół zewnętrznych ekspertów (oprócz reprezentanta CEiIK wszyscy pochodzili spoza powiatu olsztyńskiego – była to propozycja, która wynikała z wcześniejszych konsultacji) wybrało [12 wniosków](#). W ramach konkursu udzielane było uczestnikom wsparcie merytoryczne poprzez szkolenia, wizyty ekspertów oraz konsultacje internetowe i telefoniczne. Każdy z dofinansowanych projektów został [zrealizowany i rozliczony formalnie](#). Po zakończeniu realizacji projektów odbyła się w CEiIK-u [konferencja podsumowująca](#) całe przedsięwzięcie.

Projekt był przyjęty przez miejskie instytucje kultury z dużym dystansem i niechęcią, co wraz z procesem słabnięcia ruchu Obywateli Kultury Olsztyna wpłynęło na decyzję CEiIK-u i „Tratwy” o przeniesieniu swojej aktywności na teren regionu.

Budżet partycypacyjny w gminie Orneta

W ramach kontynuacji przez „Tratwę” prac zapoczątkowanych przez proces tworzenia diagnozy stanu kultury na Warmii i Mazurach CEiIK we współpracy ze Stowarzyszeniem realizuje obecnie (od lipca b.r.) w gminie Orneta projekt oparty na zastosowaniu nowej, innej niż powszechna, formuły budżetu partycypacyjnego jako nowego metodologicznego rozwiązania skierowanego na wzmocnienie kapitału społecznego środowisk lokalnych i ich upodmiotawianie. Metodyka tej praktyki oraz uzasadnienie jej zastosowania zostały szczegółowo opisane w dwóch opracowaniach: „[Budżet partycypacyjny jako metoda](#)

wspierania lokalnych inicjatyw kulturalnych. Metodyka wspierania lokalnych praktyk partycypacji społecznej”, „Budżet partycypacyjny – scenariusze warsztatów”.

Przed rozpoczęciem prac projektowych w czerwcu tego roku w Ornećce i Dźwierzutach odbyły się konferencje poświęcone rezultatom prac diagnostycznych prowadzonych w Gminie Dźwierzuty. Oprócz pracowników CEiIK z Olsztyna wzięli w nich udział eksperci pracujący przy opracowywaniu diagnozy oraz przedstawiciele gminnych władz samorządowych, sołtysi, pracownicy świetlic wiejskich, liderzy stowarzyszeń lokalnych. W trakcie spotkania w Ornećce analizowane były analogie związane z doświadczanymi przez społeczności lokalne problemami oraz możliwe ich rozwiązania, czego celem było z jednej strony poszukiwanie inspiracji do dalszych działań projektowych, a z drugiej – wzmacnianie sieci kontaktów między tymi środowiskami.

Projekt oparty na metodzie budżetu partycypacyjnego zapoczątkowany został cyklem konsultacji społecznych z udziałem różnych przedstawicieli lokalnego środowiska. Celem konsultacji było ustalenie budżetu partycypacyjnego w oparciu o określone wcześniej zasady i warunki finansowania działań:

Dofinansowane w ramach budżetu partycypacyjnego inicjatywy i działania mają przyczyniać się do:

- inicjowania i pobudzaniu aktywności społecznej na rzecz rozwijania potencjału kapitału kulturowego i społecznego oraz kulturotwórczych zasobów gminy;
- budowania nowych możliwości włączenia w obieg kultury mieszkańców gminy;
- traktowania kultury jako elementu przestrzeni publicznej – wspólnej i otwartej dla wszystkich.

Wspierane działania i inicjatywy społeczne mają cechować się:

- uzasadnionymi potrzebami i możliwościami działania angażującymi społeczność lokalną w więcej niż czterech miejscowościach w gminie;
- włączeniem do działań społeczności lokalnej, tak aby stała się aktywnym twórcą, uczestnikiem i bezpośrednim realizatorem działania;
- angażowaniem lokalnych partnerów (współpraca z organizacjami pozarządowymi, instytucjami samorządowymi, lokalnym biznesem, szkołami);
- spójnym i przejrzystym cyklem działań oraz wydatków z nim związanych.

Na konsultacje zaproszono przedstawicieli Miejskiego Domu Kultury, lokalnych stowarzyszeń, opiekunów świetlic wiejskich, sołtysów. Za zaproszenia do udziału w spotkaniach odpowiadał Urząd Gminy i Miejski Dom Kultury. Przeprowadzone zostały m.in. trzy spotkania informacyjne – uczestniczyło w nich łącznie ok 60-70 osób. Duże znaczenie miały w tym przypadku również bezpośrednie relacje oraz pamięć doświadczeń z wcześniejszych wspólnych z „Tratwą” projektów (m.in. projekt z udziałem Iben Rasmussen, „Akademia Ogniw”, „Atlas Miejsc Niezwykłych Warmii i Mazur”). W konsultacjach uczestniczyło średnio 10-12 lokalnych liderów z Ornety, Karbowa, Mingajna, Henrykowa, Bażyna, Dąbrówki, Opina i Woli Lipeckiej. Były to zawsze spotkania otwarte, na które mógł przyjść każdy zainteresowany.

W ramach konsultacji prowadzonych metodą warsztatową zostały określone i przeanalizowane główne problemy społeczności lokalnych, na bazie których określono następnie funkcje społeczne, które mogłyby potencjalnie pełnić inicjatywy realizowane w ramach projektu. Kolejnym etapem prac było wspólne generowanie pomysłów na rozwiązanie opisanych wcześniej problemów i trudności oraz określenie zasobów i narzędzi, których można użyć w procesie ich realizacji. Ramowe modele działań i inicjatyw zostały wybrane w toku tzw. słomianego głosowania. [Wyniki prac grup roboczych](#) w trakcie konsultacji były po każdym spotkaniu spisywane i wysyłane uczestnikom przez moderatorów CEiIK-u. W związku z tym, iż efektem procesu miała być samodzielna praca lokalnych liderów koordynatorem dalszych działań była pracownica Miejskiego Domu Kultury w Ornecie, która w toku kolejnych spotkań wspólnie z grupą dookreśliła [plan działania](#), zakresy odpowiedzialności poszczególnych zaangażowanych osób, terminy realizacji zadań oraz sposób komunikowania się w trakcie realizacji inicjatyw. Warto przy tym dodać, że zespół liderów lokalnych spotykał się głównie w siedzibie MDK w Ornecie, natomiast w poszczególnych środowiskach lokalnych liderzy spotykali się z mieszkańcami wsi w świetlicach wiejskich. Po zakończeniu konsultacji cała grupa nadal mogła liczyć na stały kontakt i wsparcie CEiIK-u i Stowarzyszenia „Tratwa”, z czego często korzystała.

Dotychczas przy wsparciu zewnętrznych animatorów w każdej wsi biorącej udział w projekcie zostały opracowane [mapy zasobów lokalnych](#). Nie uwzględniają one jednak zasobów symbolicznych, co znacznie je zubożyło. Ich istotnym uzupełnieniem okazały się jednak wcześniejsze opracowania zrealizowane w ramach projektu „Atlas Miejsc Niezwykłych Warmii i Mazur” i „Encyklopedia Ogniw” w gminie Orneta przez CEiIK i Stowarzyszenie „Tratwa”.

W listopadzie b.r. w ramach opisywanego projektu odbyły się również „wizyty we wsiach” biorących udział w przedsięwzięciu. Szeroka dokumentacja filmowa i zdjęciowa jest dostępna w archiwum Stowarzyszenia „Tratwa”. Warto przy tym dodać, iż w trakcie wcześniejszych warsztatów w ramach konsultacji społecznych głównym problemem społeczności lokalnych okazało się silne poczucie osamotnienia i izolacji w ich środowiskach. Stąd też cały model działań w ramach projektu opierał się na pomysłe wzajemnych odwiedzin i wizyt we wsiach, który okazał się bardzo silnym narzędziem animacyjnym. Po bardzo dynamicznym okresie wizyt odbywają się obecnie warsztaty w poszczególnych miejscowościach, rozwijające umiejętności praktyczne, których potrzebę odkryto w trakcie przygotowywania wizyt. Projekt zakończy zjazd wszystkich uczestników i swoisty festiwal w Ornecie.

Projekt budżetu partycypacyjnego wypracowany z lokalną społecznością gminy Orneta jest obecnie w trakcie realizacji, więc trudno jest określić efekty całego procesu pracy. Pierwszymi efektami tych dotychczasowych działań, na które wskazuje jedna z liderek lokalnych, jest uruchomienie potencjału energetycznego we wsiach, wspólne i już pozaprojektowe działania społeczności (we wsi Dąbrówka mieszkańcy opracowali logo wsi) oraz pojawianie się nowej przestrzeni do współdziałania (lokalne NGO, do tej pory rywalizujące ze sobą w lokalnym środowisku, po raz pierwszy miały okazję do wspólnej pracy). Po zakończeniu projektu w grudniu lub styczniu będą organizowane spotkania ewaluacyjne, w trakcie których będą zbierane bardziej szczegółowe dane w tym obszarze.

Gmina Dźwierzuty

Aktualnie realizowany projekt CEiIK-u i Stowarzyszenia „Tratwa” w gminie Dźwierzuty jest podobnie, jak w przypadku gminy Orneta, kontynuacją prac zapoczątkowanych przez proces tworzenia diagnozy stanu kultury na Warmii i Mazurach. Podobnie, jak poprzednio opisywanej gminie, „Tratwa” realizowała tu projekty: „Akademię Ogniw” i „Atlas Miejsc Niezwykłych Warmii i Mazur”, które skutkowały nawiązaniem bezpośrednich relacji z lokalną władzą i liderami społecznymi oraz rozpoczęciem procesu identyfikowania zasobów kulturowych gminy, co z kolei miało znaczny wpływ na realizację obecnych działań.

Gmina Dźwierzuty wybrana została jako swoisty poligon do stworzenia praktycznej strategii rozwoju kapitału społecznego gminy. W ramach wcześniejszej współpracy gminy

z „Tratwą” w 2013 roku zostały opracowane diagnozy i strategie pracy w środowiskach lokalnych gminy:

1. „Gmina Dźwierzuty w globalnej wiosce” – Edwin Bendyk;
2. „Dźwierzuty – kultura – platformy społeczniana” – Marek Krajewski;
3. „Wyjściowa diagnoza i rekomendacje do strategii rozwoju kultury i kapitału społecznego Gminy Dźwierzuty w aspekcie sieci gminnych instytucji edukacyjnych” – Przemysław Sadura;
4. „Społeczno – ekonomiczne tło kapitału społecznego w gminie Dźwierzuty. Przyczynek do analizy SWOT” – Magdalena Wojarska;
5. „Strategia pracy z młodzieżą w Gminie Dźwierzuty” – Maria Arabasz.

Powyższe opracowania są dostępne w archiwum CEiIK. Jednocześnie CEiIK i „Tratwa” prowadziły intensywny cykl konsultacji i warsztatów z liderami społeczności gminnej. Ich wyniki zostały przedstawione w ramach dwóch konferencji upowszechniających w Dźwierzutach i Ornece w czerwcu tego roku.

Początkowo planowane działania w gminie Dźwierzuty miały dotyczyć swoistego rodzaju „spektaklu gminnego”, jednak w wyniku znacznego przesunięcia się w czasie (ok. 6 m-cy) podpisania umowy „Tratwy” i CEiIK-u z Urzędem Marszałkowskim, który przyznał dofinansowanie, plan działania został skrócony. Ostatecznie, ze względu na tak krótki czas, postanowiono wykorzystać jedyny zachowany w pamięci lokalsów wspólnotowy tradycyjny rytuał – kolędowanie, który miałby być w trakcie warsztatów wzbogacany o lokalnych bohaterów legend i opowieści (np. w Popowej Woli pojawił się pomysł wykorzystania w korowodzie kolędniczym postaci zjawy damy - hrabiny z lokalnego dworu, która jako zjawia jeździ w nocy na dworzec po męża , który poszedł na wojnę).

Tego rodzaju działania w gminie Dźwierzuty są realizowane dopiero od ok. m-ca. W projekt zaangażowanych jest sześć wsi z terenu gminy, w których pracują obecnie trzy animatorki ze Stowarzyszenia „Tratwa” (każda z nich pracuje w dwóch wsiach). Każda ze wsi pracuje nad własnymi pomysłami na realizację wspólnego projektu kolędowania przed Bożym Narodzeniem, po którym ma się odbyć wspólne spotkanie wigilijne. Obecnie w każdej wsi odbywają się spotkania i warsztaty prowadzone również przez artystów i animatorów związanych z Tratwą m.in. z konstruowania instrumentów muzycznych, masek, kostiumów z elementami teatralnymi. Tematyka warsztatów wynika w dużej mierze z pomysłów i zainteresowań lokalnej społeczności. Efekty tych działań na razie trudno jest określić ze względu na ich niski stopień zaawansowania, jednak jedna z lokalnych liderek

zauważa wzrastające zaangażowanie lokalnej społeczności, a także większą otwartość ludzi we wspólnych przedsięwzięciach. Warto na koniec też dodać, że jedną z trudności, z jakimi mierzy się „Tratwa” w gminie Dźwierzuty jest budowanie sieci w oparciu o lokalne struktury. W Dźwierzutach działa Gminny Dom Kultury i istnieje sieć świetlic wiejskich, ale brakuje potencjału do ich zagospodarowania, gdyż są one objęte jedynie opieką sołtysów, a to z kolei znacznie utrudnia proces sieciowania poszczególnych środowisk wiejskich.

Załączniki do raportu – transkrypcje z wywiadów przeprowadzonych w ramach prac nad raportem

Bibliografia:

1. Markowska B. (red.). *Po co pamiętać razem? Praktyki pamięci a kultura obywatelska kobiet w gminie Stare Juchy i powiecie elckim*, Warszawa 2010
http://m.civitas.edu.pl/pub/publikacje_cc/Po_co_pamietac_razem.pdf
2. Fatyga B., Dudkiewicz M., Tomanek P., Michalski R. *Kultura pod chmurnym niebem. Dynamiczna diagnoza stanu kultury województwa warmińsko-mazurskiego*, Olsztyn – Warszawa 2012
<http://www.ceik.eu/dynamiczna-diagnoza-kultury-warmii-i-mazur.html>
3. Krajewski M., Schmidt F., *Animacja/Edukacja. Możliwości i ograniczenia edukacji i animacji kulturowej w Polsce*, Małopolski Instytut Kultury, Kraków – Poznań, 2014 (materiał nieopublikowany, archiwum Stowarzyszenia „Tratwa”)
4. Dworakowska Z. (red.), *Tysiąc i jedna noc. Związki Odin Teatret z Polską*, Wrocław 2014
5. Centrum Edukacji i Inicjatyw Kulturalnych w Olsztynie, *Atlas Miejsc Niezwykłych Warmii i Mazur*, <http://archipelag.ceik.eu/#>
6. Michalski R., *O praktykowaniu archeologii wspomnień, czyli animacja kulturowa w społecznościach po – emigracyjnych*
<http://www.tratwa.pl/docs/157/podrecznik.pdf>
7. *Encyklopedia Ogniw*, wyd. DVD, archiwum Stowarzyszenia „Tratwa”
8. Arabasz M., *Budżet partycypacyjny jako metoda wspierania lokalnych inicjatyw kulturalnych. Metodyka wspierania lokalnych praktyk partycypacji społecznej*, Olsztyn 2013
9. Arabasz M., *Budżet partycypacyjny – scenariusze warsztatów*, Olsztyn 2013
10. Ogłoszenia konkursu „Kasa na kulturę”;

<http://www.platformakultury.pl/artykuly/125064-kasa-na-kulture.html>

<http://www.tvp.pl/olsztyn/aktualnosci/rozmaitosci/kasa-do-wziecia/11838370>

<http://www.ceik.eu/realizowane-projekty/2013/kasa-na-kulture-konkurs.html>

11. Wyniki konkursu „Kasa na kulturę”:

<http://www.ceik.eu/aktualnosci/artikul/article/kasa-na-kulture-konkurs/53.html>

12. Zrealizowane projekty w ramach konkursu „Kasa na kulturę”:

Mobilny Dom Kultury w Olsztynie - <https://pl-pl.facebook.com/mdkolsztyn>

Piknik ulicy Partyzantów <http://obywatelskiolsztyn.org/1917/ii-piknik-ul-partyzantow>

Miejskie dokufikcje

<http://www.poland-art.com/index.php/wystawy/olsztyn/bwa-galeria-sztuki-w-olsztynie/7759-miejskie-dokufikcje-niecodzienna-mapa-olsztyna>

Przegląd Ukraińskiej Poezji Śpiewanej

<http://www.olsztyn24.com/news/21745-jubileuszowy-przegląd-ukraiskiej-poezji-spiewanej-i-tworczosci-poetyckiej-odbyl-sie-w-ceiik-u.html?f=6367723>

<http://www.youtube.com/watch?v=Cn47TX5O0ME>

<http://www.youtube.com/watch?v=iT-JO8CyrXg>

<http://ukraincy.wm.pl/178646,Przeglad-Ukrainskiej-Poezji-Spiewanej.html#axzz2kGM0T7YO>

<http://orientacja.pl/178646,Przeglad-Ukrainskiej-Poezji-Spiewanej.html#axzz2kLHdp8AE>

<http://www.kurierolsztynski.pl/przeglad-ukrainskiej-piosenki-centrum-edukacji-i-inicjatyw-kulturalnych-galeria/>

Oblepianie Olsztyna

<https://vimeo.com/78347586>

<https://www.facebook.com/events/435996896521351/>

<http://www.taniecpolska.pl/ogloszenie/show/1992>

<http://orientacja.pl/174731,Oblepia-Olsztyn-swoimi-cialami.html#axzz2judOC99j>

<http://nolsztyn.pl/oblepianie-olsztyna-2/>

<http://www.express.olsztyn.pl/artykuly/juz-niedlugo-wielka-akcja-oblepiania-olsztyna>

<http://gielda-inwestora.pl/po-nadgodzinach/kultura-pop-sztuka/sztuka-oblepianie-olsztyna>

<http://akademiasztuki.org/Oblepianie-Olsztyna>

<http://olsztyn.naszemiasto.pl/artykul/galeria/2031182,akcja-oblepianie-olsztyna-konstrukcje-architektoniczne-z,id,t.html>

<http://www.olsztyn.com.pl/wiadomosc,54606,-oblepianie-olsztyna-.html>

http://www.olsztyn.eu/pl,no_cache,aktualnosci,article,1859,oblepianie-o.html

<http://naszolsztyniak.pl/tag/Oblepianie+Olsztyna>

<http://www.wherevent.com/detail/Fundacja-Dzialan-Tworczych-Zapraszamy-do-udzialu-w-performance-OBLEPIANIE-OLSZTYNA-i-w-warsztatach>

http://olsztyn.gazeta.pl/olsztyn/1,35203,14771062,_Oblepianie_Olsztyna_wlasnymi_cialami_ZDJECIA_.html

<http://manager.money.pl/galerie/oblepianie-olsztyna-akcja-warszawskiej-performerki-g640997.html>

<http://www.mazury.travel/wydarzenia/akcja-oblepianie-olsztyna>

<http://fotobaza.pap.pl/fotoweb/Grid.fwx?archiveId=5000&search=%28IPTC215%20contains%20%28gal131013161753%29%29>

http://article.wn.com/view/2013/10/13/Oblepianie_Olsztyna_wlasnymi_cialami_ZDJeCIA/#/related_news

<http://wmtv.pl/component/ohanah/zapraszamy-do-udzialu-w-performance-oblepianie-olsztyna-i-w-warsztatach>

<http://www.olsztyndzisiaj.pl/oblepianie-olsztyna-wlasnymi-cialami-zdjecia-gazeta-pl/>

Część publikacji i opracowań powstałych w ramach programu „Spisek Kultury”, którego kuratorem był Edwin Bendyk - <https://spisekkultury.wordpress.com/217-2/>

Więcej na: www.youtube.com/watch?v=Oitv1iQZb9s